

Dictats: Ús de a/e àtones, o/u àtones, s/ss, h, l·l

La Tina va deixar d'escriure i acostà el quadern de l'Oriol a la llum. Una mena de ratllat sobre un parell de línies. Era impossible distingir què hi havia escrit i després esborrat l'Oriol Fontelles en aquella hora de prendre decisions i dir-les als quaderns perquè no fos tan dur estar sol. [...] Per no tenir por es va concentrar en les dues línies ratllades. Què devia passar aquell dilluns fred de gener a Barcelona, va dir-se per no pensar en la punxada.

Va passar que, a migdia, el senyor Valentí Targa va sortir al carrer amb el Pom de Flors a la mà. El pom era una dona entre jove i madura que sí, que feia el seu goig. Va passar el que els va seguir fins a l'Arc de Triomf, pel carrer de Trafalgar. Va passar que les víctimes van entrar en un restaurant molt a la vora del Parc de la Ciutadella i l'Oriol va treure el fiador de la pistola i també hi entrà aguantant la respiració.

Jaume Cabré, *Les veus del Pamano*

El Liceo era ple de gom a gom. Abans d'entrar-hi ja veiérem com una gran multitud s'aglomerava davant la porta principal i maldava per veure-ho tot sense entrebancs de cap mena. Els uns, la majoria suposo que estudiants, cercaven entrades per al quart i cinquè pis, i els altres, mainada i floristes, s'estrenyien embadalits per les berlines i els cotxes de punt que s'aturaven. Tots plegats arribaren a embussar l'entrada del carrer de Sant Pau, i l'autoritat, que duia damunt la testa un capell amb el plomall blanc, amb prou feines si podia contenir tot aquell atapeïment.

Montserrat Roig, *Molta roba i poc sabó*

Aclucà els ulls a causa de la polseguera, no reparà en els guàrdies civils amb els capots verdosos agitats per la ventada, subjectant-se els negres tricorns xarolats, que creuaven la plaça. El mortificava la ironia lleu de la mirada del cafeter en cobrar-li la copa de rom. L'Estanislau tenia raó quan li havia insinuat temps enrere que seria millor oblidar allò, tirar-hi a sobre quatre palades de terra: no tenia remei, com abans s'ho esbandís del cap millor. Però el vell Nelson no podia renunciar-hi. Cavil·lós, arribà al capdamunt de la Costera dels Carreters i va trobar-se de cop i volta en dret de la desolació.

Jesús Moncada, *Camí de sirga*

Baixava Rambla de Catalunya avall, però al cap de dues o tres travessies es presentava sempre la mateixa pregunta:

—Bé. Però ara, què faràs?, on iràs?

Sortia amb molt pocs diners a la butxaca — és a dir, amb els diners que tenia habitualment: pràcticament pelat. La calderilla que transportava no m'hauria permès de prendre

ni una miserable copa de conyac. No vaig gosar mai fer saltar una pesseta del portamonedes de la meua mare. Hauria estat relativament fàcil, però no vaig gosar mai. Això em portà a reflexionar sobre la cosa moral. Com a home d'educació catòlica, vaig començar aquestes reflexions molt tard. De tota manera, vaig tenir sort. N'hi ha que no comencen mai.

Però malgrat tot — malgrat que la pregunta era incontestable i que la falta de diners em tancava totes les possibilitats —, una força estranya m'empenyia sempre cap avall.

Josep Pla, *Quadern Gris*

Vaig sopar al mateix Aribau, com si tingués molta pressa a guanyar-me una úlcera d'estómac i després vaig passejar el meu nerviosisme pel passeig de Gràcia i pensava que, malgrat la por, Barcelona era una ciutat bonica, amb aquells fanals que Feixes no tenia, amb tanta gent, una mica silenciosa, sí, però gent, i els urbans amb salacot que em recordaven Stanley, i poder badar davant les cartelles del Publi o del Savoy i pensar que demà li diré al Bolós vejam si la venim a veure. I si hagués estat una fera salvatge hauria olorat la por, perquè Barcelona estava mig arrupida sota una llençol de desconfiança i de basarda ja que, des de feia unes quantes setmanes, els estudiants havíem envaït els carrers i tot l'Eixample, de dia, estava virtualment ocupat per les tanquetes dels grisos, els cavalls dels grisos, l'odi dels grisos, i els carrers eren un camp de batalla, i de nit, pitjor, perquè et podien sortir quatre secretes d'una claveguera a demanar-te la documentació, [...].

Jaume Cabré, *L'ombra de l'eunuc*

Les granotes raucaven, assedegades, com si pressentissin la tramuntana que ens venia al damunt. En sortir de Sant Tem i emprendre la costa, polso-sa i estreta, cap a dalt de la vall, havia esclatat de sobte el càntic de les granotes, sorgint del canyar, dret i vacil·lant, del torrent. Llavors vaig sospitar que l'atmosfera sufocant i aquell cel blanquinós, que s'enfosquia cap al nord, rebentarien en pluja.

Vaig treure el tub de plàstic de la benzina i vaig començar a netejar-lo. Continuava furgant de qualsevol manera a la motocicleta. Al principi, quan la màquina se'm va aturar, esperava per ventura un miracle, o l'ajut de la casualitat per a engegar-la altra volta. No sabia res de mecànica. Però ja feia una estona que intentava vèncer el descoratjament —la por...—, desenroscant i roscant peces amb les meves mans, petites i plenes, brutes de greix.

Baltasar Porcel, *Els escorpins*

Dictats: ús de b/v/w, x/lx, ig/tx, g/j, tg/tj, r/rr

Va mirar la casa de Coral des de l'altra banda del carrer: els balcons amb una bola daurada a cada punta, els transparents, tan blancs. Així que va haver passat el portal li van venir ganes d'entornar-se'n. Li havia costat molt de decidir-se, però no vivia tranquil·la pensant en aquella tarda que el seu germà havia arribat a casa tan malalt. Els llums en forma de flor clavats a les parets del vestíbul, la catifa vermella i flonja que s'enfilava escales amunt, la cohibien. Tenia la sensació que el que anava a demanar era absurd.

Mercè Rodoreda, *Aloma*

Els ulls blaus, ho veuen tot blau? ¿I els ulls verds, tot verd? ¿I els negres, tot negre? Però els nostres ulls canvien de color a cada instant i arribem a fer-nos la il·lusió que les coses són canviants. Només els ulls blaus tenen aquesta propietat de permanència. Res no altera la visió blava de les coses. I la barca del pensament, igual que la de rem, navega sobre el blau.

Josep Palau i Fabre, *El Danubi blau*

La primera persona que arribà al domicili del senyor Poch fou un senyor baix i corpulent, vestit de fosc, coll dur i una corbata blava de petits pics blancs, amb un barret llonguet negre, calçat amb unes sabates admirablement enllustrades: era el doctor Torrent, el metge de més clientela de la localitat. Aquest senyor, que tenia el cap una mica gros, cobert amb un ramené impecable i una cara molt ampla, sortí de casa seva una mica abans de l'hora, perquè en nits així li agradava de fer, lentament, quatre passes. En aquell moment, doncs, caminava sense pressa, amb el seu aire pesat i oscil·lant, i fumava un cigar confortable.

Josep Pla, *El quadern gris*

El xicot treballa, o treballava, vés a saber, en un magatzem de teixits que hi havia davant del cinema Coliseum. Hi fa d'aprenent. I una altra vegada, la guerra, que tota la vida ens durarà, el seu record, tota la vida ens burxarà com un corc, a nosaltres i als nostres fills, i qui sap si als nostres néts. I ara que s'enduen els jovenets, i que això no hi ha manera que s'acabi. I en passaran molts, d'anys, abans que la gent d'aquest país ho oblidí. Perquè hem rebut molt de mal, i les penes es queden molt endintre i no hi haurà alegria que les estovi. I farem veure que aquí no ha passat res, aigua fresca i vi calent, i tothom tornarà a fer la vida de sempre, però un dia, bum, esclatarà la cosa, i potser serà la generació que vindrà darrera de la generació dels més joves d'ara, la que farà soroll. I els ulls de ploviscó del vell li feien pampallugues, com una cuca fera o com ombres de l'arc de sant Martí.

Montserrat Roig, *Ramona, adéu*

El patró va marcar la derrota, i la proa de la Botafoc en-vestí cap a llevant. El temps es presentava brut i davallava un gregal mansoi, sec. Era una ventolina insistent que empenyia un onatge llarg, d'amples espais plans entre les crestes d'aigua baixes i picades, xarbotant blanc. El patró va ullar el compàs, un cercle de claror lívida i l'única llum dins la cabina: navegaven bé, a barlovent, rumb a les Illes d'Alboran, que deixarien a migjorn.

A vegades, l'esclat d'una ona petava contra l'amura de babord, alçant un ruixim d'esquitxos que s'esclafaven sobre la coberta i entelaven els vidres de la cabina. En Leonard Juvé, el patró, va abandonar el timó i agafà les dues manetes del telègraf de màquines, que marcava mitja marxa. D'un cop les col·locà a l'indicador de màxim. Repicaren els timbres d'avis per al motorista. [...] Gairebé tot d'una un parell de sacsades feren tremolar la llanxa i un nou motor bramulà.

Baltasar Porcel, *Els argonautes*

El Bisbe els beneeix i descambuixa els infants que se li acosten. Els infants caminen devora les dones botant i cridant. Van nets, amb les clenxes ben dretes. [...] Precedeixen els seus en travessar la Porta del Mar, albiren quins llocs seran millors per descansar una estona, quin gent trobaran per la Riba. Endarrerits queden alguns vells, arrossegant les passes, peu coixeu, fan també via, així com poden, amb el temor de no arribar a temps. Els ha costat molts de doblers i moltes més paraules de ser admesos i qualcun no es pot avenir que a la fi hagi arribat l'hora. Van carregats. Duen tot quant tenen dins les bosses ripuntades al cos de les camises, ben estretes amb els guardapits; dins els calçons amb bufes, dissimulades pels plecs, hi traginen les mercaderies més riques.

Carme Riera, *Dins el darrer blau*

L'escriptor té un contracte amb una editorial per escriure una novel·la l'any. Fa disset anys que el va firmar i, metòdicament, cada mes de gener lliura la nova novel·la a l'editor. Ha publicat, doncs, setze novel·les. Escriure una novel·la no li sembla res d'especialment difícil i es burla per sistema dels escriptors que triguen deu anys a fer-ne una. [...] De vegades la història li surt fluida, s'hi apassiona, l'escriu gairebé a raig i la corregeix amb plaer. Altres vegades la història és forçada, l'escriu com si fos un càstig (perquè, per contracte, ha d'acabar-la sigui com sigui abans que passi l'any) i la corregeix poc i sense ganes. Tant és: ningú no es queixa quan li surt fluixa. L'exigència de qualitat en aquest seu país és mínima, una cosa tan sabuda que els mateixos habitants se'n burlen. La constància, doncs, li permet viure, precàriament però sense haver-se de llevar a les vuit del matí. L'únic que prega a aquest Déu en qui no creu és no tenir mai un bloqueig davant del full en blanc. No s'ho podria permetre.

Quim Monzó, *La Literatura*

Antologia: La Renaixença

Entrevista a Àngel Guimerà

- Ja sabem que vostè no és amant d'interviús; però procurarem ser breus i poc molestos.
 - Veu? Això és veritat —amb sa amabilitat característica va contestar-nos el mestre.
 - Quasi li diré que'm fa por, això de les converses que després es fan públiques.
 - Ho creiem perfectament; vostè és massa bo, don Àngel, per seguir la veta a un reporter que, en aquest cas, es fa indiscret a cada pregunta. Nosaltres no venim amb la intenció de preguntar; sols desitgem saber, i això ho hem aconseguit sense molestar-lo a vostè. [...]
 - Caramba, caramba, com s'han espavilat... Escolti: i si fèiem una cosa? I si fos jo el que preguntés a vostè?
 - Seria cas nou i ben original, sobre tot, si jo sapigués contestar-li, cosa que ho dubto.
 - Ja veurà, digui: Què hi ha de teatre català?... Apa, apa, contesti.
 - Ara si que'm posa en un compromís, don Àngel!...
 - Apa, home, que vostè ho sab tot. Ningú ignora que a casa seva és una borsa de teatre... Expliqui's.
 - Sí, li diré tot lo que hi ha de teatre català: doncs miri, don Àngel: té de sapiguer que de teatre català... no hi ha rès.
- L'il·lustre dramaturg fa que no amb el cap, com volent dir: «Tu sabs quelcom i m'ho amagues», i, després de treure-s les ulleres, bo i desentelant-les amb el mocador, diu:
- Tiri, home, tiri, que no ho publicaré en cap diari, jo. Digui lo que sàpiga. [...]
 - Bé, però, i de preparatius per a la temporada de català aquí a la capital, què?
 - Doncs... sols sé que l'Ajuntament, en els nous pressupostos ja aprovats, té consignades trenta mil pessetes per subvencionar el Teatre Català.

Salvador Bonavia, «Els nostres artistes en la intimitat. Don Àngel Guimerà»,
El Teatre Català, núm. 57

Pròleg de Lo Gaiter del Llobregat

Una idea en gran manera trista y desencantadora ha ocupat constantment al autor en la composició de las presents poesias. Cregué al empèndrer son treball que alguns de sos joves compatricis, entre los quals té la satisfacció de contarme no poch que podrian cenyir dignament la gorra de vellut ab la englantina de plata, lo ajudarian en sa empresa alternant sos cantars amoniosos ab sos aspres versos, los tons encantats de llurs arpas ab los de sa gayta: mes per desgracia no ha succehit axi. Sol emprengué son camí [V] y sol ha arribat al fi de son viatge: unicament han ressonat en sas aurellas tres veus de las quals sols una li era coneguda, que no ha tornat á ourer mes, y que han servit per ferli mes sensible y dolorosa la soledat que lo rodejaba.

Sab que li respondrán que los retrau de ferho la dificultat que espermentarian al voler versificar en una llengua de la qual casi no coneixen la gramática; que també en castellá poden cantarse nostras antigas glorias y las hassanyas de nostres avis sens deixar per aço de obrar en nosaltres lo mateix efecte: mes ¿es per ventura tan aspre y pobre nostre idioma que no compense mes que suficientment lo treball que se empee en estudiarlo? ¿No tenim una col·lecció de crónicas tan abundant y variada com la puga possehir qualsevol altre poble, y una galeria immensa de trobadors, pares de la poesia vulgar moderna y als quals son deutors de moltes de sas bellas lo enamorat Petrarca y hasta lo terrible Dante, mes rica que cap altre nació del món?

Joaquim Rubió I Ors, fragment del pròleg de *Lo Gaiter del Llobregat* (1841),
poemari considerat un dels textos originaris de la Renaixença

Antologia: El Modernisme

Sobre Joan Maragall

Joan Maragall (Barcelona, 1860-1911), conegut popularment com a poeta, és també autor d'assajos d'interès ideològic, cultural i polític, i de traduccions. D'esperit romàntic i partícep del moviment modernista, la seva teoria de la «paraula viva» en poesia no tan sols té una significació estètica sinó també humana, ja que entén el fet poètic com a manifestació natural, no elitista, pròxima a la societat i capaç d'influir-hi. La seva producció poètica compta amb poemes tan difosos com *Cant espiritual*, *El cant de la senyera*, *La vaca cega*, *La sardana*, *Oda a Espanya* i *El comte Arnau*. Destaquen les seves traduccions de Goethe, Novalis, Píndar, Homer i Nietzsche. Arran de la crisi de la Setmana Tràgica (1909), i gairebé sol entre els intel·lectuals, reacciona amb els articles *Ah, Barcelona...*, *La ciutat del perdó* i *L'església cremada*, insistint en la part de responsabilitat que pertoca a la burgesia catalana. Pro- clamat Mestre en Gai Saber (1904), fou membre fundador de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

www.escriptors.cat

Sobre Joan Alcover

Aquell senyor diminut, ponderat, exacte, correctíssim, que hauria pogut ésser confós amb un símbol de la propietat urbana o de la renda del diner, es transformava, en la conversació, instantàniament, sobretot quan la conversació s'entaulava sobre la poesia, la música o un qualsevol problema d'ordre general de l'esperit. I aquesta era la gran sorpresa que produïa el senyor Alcover o almenys la que em produïa a mi: us trobàveu davant d'un home que externament no tenia res de particular i que tot d'una apareixia amb una superfície de percepció i de curiositat inesgotable, prodigiosa, decisiva. [...]

Elegit diputat, Alcover es traslladà a Madrid, ocupà el seu lloc al Parlament, assistí a unes quantes sessions i de cop i volta tornà a Mallorca i es retirà a casa seva sense haver artichat una sola paraula, sense haver obert la boca, decebut, amoïnà i fastiguejat. Quan vaig tractar d'aclarir les raons d'aquesta decisió tan singular féu amb el braç un gest com si volgués apartar de la seva mirada alguna cosa repel·lent i em digué parlant amb lentitud:

—No val la pena. Vaig comprendre que no hi havia res a fer...

Josep Pla, «Joan Alcover», a *Homenots*

L'Avenç: la modernització de la cultura catalana

L'Avenç va ser, inicialment, només una revista de cultura subtitulada «lletres, arts i ciències». Fundada el 1881, es deixà d'editar el 1893. Però *L'Avenç* fou també l'editorial en català més important de la seva època, que publicà set revistes pròpies, més de cinc-cents llibres diferents i dotze col·leccions editorials— associada a una impremta caracteritzada pel seu refinat tractament de la tipografia contemporània, i a una prestigiosa llibreria. *L'Avenç* estigué actiu fins que el 1915 es dissolgué la societat. Però *L'Avenç* s'identificà també amb un grup d'intel·lectuals i escriptors que dugueren a terme nombroses iniciatives culturals. L'activitat de *L'Avenç* durant aquests trenta-cinc anys fou determinant en l'evolució de la cultura catalana contemporània. De com era entesa la cultura catalana el 1881 a com ho va passar a ser el 1915, hi va la diferència que hi ha entre una cultura regional i una cultura nacional: amb una normativa lingüística comuna, una identificació de la cultura catalana amb la modernitat intel·lectual i estètica europea, i un concepte de cultura que comprenia tots els gèneres i totes les arts —sense restringir-la a la poesia o al folklore— i d'altres disciplines com el dret, la música o l'arquitectura. En aquestes transformacions *L'Avenç* hi tingué un paper decisiu.

Els tres personatges clau de *L'Avenç* foren Jaume Massó i Torrents —el seu fundador i propietari—, Ramon D. Perés —que dirigí la revista el 1883 i el 1884— i Joaquim Casas-Carbó, que s'hi incorporà el 1891 amb la voluntat d'impulsar la reforma lingüística. Tots tres tenien un perfil social similar: rics, fills d'indians, amb una cultura més cosmopolita que acadèmica i amb una presència molt activa en influents institucions ciutadanes com l'Ateneu o les associacions excursionistes, i en entitats civils que els donaren els contactes, la influència i la imatge que els definí i identificà al llarg dels trenta-cinc anys de coherent trajectòria cultural.

La seva activitat va respondre a un ideari que definiren ja en el primer número de la revista i que orientà tota la seva activitat: l'hostilitat a la mentalitat reaccionària, el rebuig dels models arcaics de la cultura de la Renaixença i, naturalment, la idea positivista del progrés que aplicaren a la política, la llengua o l'estètica d'acord amb els models de l'època. L'objectiu era transformar una Catalunya nostàlgica, clerical i retòrica en una Catalunya moderna, avançada i lliure.

Ramon Pla | Arxé <http://lletra.uoc.edu/> [Text adaptat]

Antologia: El Noucentisme i les avantguardes

Sobre Pompeu Fabra

Enmig d'aquell panorama Pompeu Fabra és no solament el centre del projecte de construcció de la llengua catalana nacional depurada, com hem dit abans, sinó que representa un clar contrast amb aquells depuradors coetanis, per la seva preparació filològica i el seu rigor científic. Fabra tenia una visió clara de l'evolució històrica de la llengua catalana i, a diferència dels altres, sabia que calia diferenciar els mots evolutius dels mots savis manlevats al llatí i al grec, per aquesta raó coincidents en totes les llengües romàniques amb lleugeres diferències d'adaptació.»

Gabriel Bibiloni, www.bibiloni.net

Sobre El cafè de la Marina (1933)

Segons afirma Sagarra mateix, amb *El Cafè de la Marina* (1933) pretenia portar a l'escenari «un poema de caire realista i pintoresc, amb una tendència més aviat cap a la fotografia que cap als símbols i les abstraccions» (Sagarra, *La Publicitat*. 14/02/1933, p. 3). I per tal d'aconseguir-ho, opta per ambientar la peça en un indret, el Port de la Selva, que coneix molt bé. A més, combina la voluntat realista de la peça amb el desig de mantenir-la en l'àmbit del teatre poètic, tot i que l'autor encara l'obra com «un assaig que surti una mica del camí rutinari», que sigui parcialment diferent d'allò que el públic espera de Sagarra com a dramaturg. [...]

L'autor pretén assolir amb l'obra dos objectius bàsics. En primer lloc, usa el món mariner, encara pròxim, simple, perdurable, gairebé etern, com a afirmació que contraposa a una realitat aliena, complexa i dubtosa — *monsieur* Bernat, català de Banyuls, sí, però súbdit francès i que actua segons un suposat sistema de valors francesos—, o ciutadana, inevitablement corruptora —l'artista i el pinxo. De fet, es tracta d'una variació de la dialèctica entre camp i ciutat, un tema molt grat als escriptors vuitcentistes, que inspirant-se, en darrer terme, en la idea del *bon sauvage*, acostumaven a resoldre en un cant a la puresa de la vida rural, molt superior, per consegüent, a una vida urbana —industrialitzada i conflictiva—, forçosament impura. Àngel Guimerà, tan admirat per Sagarra, ens en dóna dos exemples magnífics en *La festa del blat* (1895) i, amb una radicalitat extraordinària, en *Terra baixa* (1898).

Miquel M. Gibert, *El cafè de la Marina* (1933)

Noucentisme i avantguardes

Josep Pla, el 1924, va descriure el Noucentisme com un «moviment d'idees». El cert és que política i cultura es van aliar durant les primeres dècades del segle xx, amb la col·laboració entre burgesia, catalanisme i la intel·lectualitat.

Una apel·lació al nou segle, el 1900, però també a l'adjectiu *nou*, contraposat a *vell*, i bandejant el concepte *modern* per diferenciar-se clarament del Modernisme. Tot això volia ser el terme Noucentisme, encunyat per Eugeni d'Ors. El Noucentisme va néixer el 1906, any de publicació del poemari *Els fruits saborosos*, de Josep Carner, representatiu del classicisme noucentista, i de l'assaig *La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba. Prat de la Riba impulsà un seguit d'institucions culturals que establiren les bases de la Catalunya moderna, com ara la Biblioteca de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans (1907), que encarregà a Pompeu Fabra la normativització de la llengua: *Normes ortogràfiques* (1913), *Gramàtica catalana* (1918), *Diccionari general de la llengua catalana* (1932).

Els preceptes estètics i teòrics del Noucentisme van ser fonamentalment el classicisme, que entronca amb les nostres arrels culturals i ideològiques, el mediterranisme, associat a la tradició i a la identitat, i a la civilitat; la ciutat és el lloc ideal, l'espai de modernitat, on s'han d'efectuar tots els canvis postulats en el programa noucentista. En la creació literària, la prosa de ficció i la novel·la van ser bandejades en benefici de la poesia i l'assaig.

Entre la Primera i la Segona Guerra Mundial va sorgir un dels moviments més representatius del segle xx, el de les avantguardes, una reacció contra el poder i els gustos estètics de la burgesia. Els avantguardistes posaven l'èmfasi en la recerca de la modernitat i pretenien crear un llenguatge nou, que permetés trencar amb la tradició immediata i reflectir les noves formes de vida. Les avantguardes van esclatar a Europa en la pintura, però de seguida es van estendre a la resta de manifestacions artístiques i culturals (literatura, cinema, publicitat, disseny...).

Però les avantguardes literàries catalanes no van constituir mai una ruptura violenta, perquè des de mitjan segle xix el país lluitava per reconstruir una cultura i consolidar la codificació d'una llengua en desús pels condicionants històrics. Poetes com Josep M. Junoy o J. V. Foix, conscients de la situació cultural, van compaginar la subversió literària amb el respecte pel llenguatge, però anteposant la continuïtat i la construcció a les idees de ruptura.

www.gencat.cat/culturcat [Text adaptat]

Antologia: La literatura de postguerra

Pedrolo, més enllà del Mecoscrit

Quinze anys després de la mort de Manuel de Pedrolo, l'autor està més oblidat del que mereixeria, segons denunciïn els promotors de la fundació que portarà el nom de l'escriptor i que està en procés de constitució.

«És un acte de justícia reivindicar el Pedrolo més compromès i rescatar-lo de l'oblit i el menyspreu de què ha estat objecte durant tots els anys de democràcia.

No va escriure cent vint obres impregnades d'afany d'innovació en tota mena de gèneres literaris per haver de ser reconegut com l'autor d'una obra menor i inofensiva com Mecoscrit del segon origen», afirma el filòleg Ricard Biel, membre del grup promotor de la Fundació Manuel de Pedrolo. Segons ell, l'estratègia institucional ha consistit a enterrar intencionadament les obres més combatives d'un dels autors més prolífics de la literatura catalana contemporània, com ara Totes les bèsties de càrrega, Avui es parla de mi, Cendra per Martina i M'enterro en els fonaments.

Avui, 26-6-2005

Sobre Mercè Rodoreda

Segurament, li hauria agradat molt a Mercè Rodoreda poder veure als aparadors de les més importants llibreries del barri llatí —el barri on va viure els anys del seu difícil exili— i en un lloc destacat, la traducció al francès de la seva novel·la més premiada, El carrer de les Camèlies, en la qual es va reparar la flagrant injustícia comesa inicialment, amb La plaça del Diamant. La traducció d'El carrer de les Camèlies té una portada molt suggeridora: el retrat d'una dona mig esborrada per la pluja. I, de fet, Mercè Rodoreda ha estat per diverses i variades circumstàncies i com la portada de la novel·la, una figura lleugerament desenfocada que, però, amb tenacitat i esforç, s'ha anat imposant com la novel·lista catalana contemporània més important; indiscutiblement, la que ha assolit més difusió internacional. Al cap de tres anys de la seva mort, aquesta recent traducció francesa, en una ciutat tan rica d'ofertes culturals de les més variades tendències, no fa més que confirmar-ho.

I de fet, París fou per a Mercè Rodoreda, i malgrat els problemes econòmics i morals que hi patí, una ciutat estimulant i plena d'al·licients, on mai no se sentí exiliada del tot, diferentment de Ginebra. I un dels seus darrers projectes que, però, no va poder realitzar ja, era escriure un llibre dels seus records de París en la línia de París era una festa de Hemingway, un autor que admirava profundament i que la influí.

Carme Arnau, «Mercè Rodoreda i París», La Vanguardia, 24-5-1986

La repressió del català durant el franquisme

Durant el franquisme, la persecució política del català es professionalitza: es clausuren les institucions polítiques i culturals (l'IEC treballa clandestinament), es fa desaparèixer el català dels organismes públics i se'l relega a l'àmbit privat. Es castellanitzen noms, s'imposa el castellà a l'escola, el cinema, la premsa i la ràdio, es prohibeix publicar llibres en català i molts intel·lectuals i altres personalitats catalanes són depurades, si no aniquilades, i forçades a l'exili.

L'escola, eina de castellanització. Es canvien els noms dels centres i es modifica el calendari festiu escolar. El canvi més important, però, és el del model educatiu: es jerarquitzava, se separen nois i noies, els càstigs físics són habituals, es depuren les biblioteques i es fa fora molts docents. Només es pot ensenyar en castellà.

El català, relegat a l'àmbit privat i familiar. Es prohibeix el català i s'imposa el castellà com a llengua vehicular, l'únic idioma vàlid per a la vida pública. L'ús del català fora de l'àmbit privat és motiu de sanció i multa. Els cartells al carrer són molt clars: «Español habla español», i s'obliga a retolar en castellà els establiments industrials i comercials. A la Universitat de Barcelona, a part de la llengua, se suprimeix qualsevol contingut que tingui a veure amb la cultura catalana. Fins al 1952 hi ha cartells amb la consigna «Hablad el idioma del imperio».

Prohibició de publicar llibres en català. Es prohibeix l'edició de llibres, diaris i revistes en català i qualsevol manifestació cultural catalana. El català s'esborra dels mitjans de comunicació. Només el castellà té projecció pública.

I, malgrat aquest afany del règim de Franco de voler esborrar qualsevol manifestació cultural i lingüística catalana, el català continua viu. «Les cases particulars van ser petits iglús de resistència. La gent se subscriu a Cavall Fort, comprava els llibres de Joan Sales i es feia d'Òmnium. [...] no s'ha fet justícia a l'esforç de tota aquesta gent que va resistir fins avui», reflexiona l'historiador Quim Torra.

Lara Bonilla i Elisabet Escriche www.ara.cat 17-5-2015 [Text adaptat]

Antologia: La literatura contemporània

Sobre *Desig* (J. M. Benet i Jornet, 1989)

L'obsessió i la necessitat pels i dels afectes, de què fan gala els personatges de *Desig*, s'apunta ja en la tendra i patètica figura de Filomena a *Revolta de bruixes* (1975), per a qui «una febre i un patir, és estimar. Un càstig del cel; no hi ha cel ni raó que valguin. Quan t'agafa, estic perduda», com si es tractés d'un petit avanç de la reflexió final que duu a terme Carles, el periodista protagonista d'*Ai, carai!* Aquest, després de les visites gens circumstancials de pare, amant, fill i amic, anota en un article: «Després l'amor se n'ha anat, ha clavat un cop de porta i s'aixecava un breu però gèlid corrent d'aire. Per recuperar l'escalf has intentat atrapar dins la memòria imatges de felicitat amb les persones estimades. Sí, aquestes imatges existeixen, vas ser feliç. Ho vas ser? La felicitat la vas viure, però mai no la vas sentir, ni en aquells moments de plenitud. Potser hauries d'acceptar, doncs, que tal com ho vol el lloc comú, la felicitat no existeix. Ah, de cap manera, qui s'atreveix a dir-ho? Ara mateix en podries ser, de feliç. N'hi hauria prou que, de sobte, el sol entrés pel balcó i vingués a tocar-te, ple de benignitat, el clatell. Sí, aleshores podries sentir-te feliç. Llàstima que, decididament, el dia fos-queja i que, si de cas, per trobar el que desitges, hauràs d'esperar demà».

Enric Gallén, *Desig* (1989)

Sobre Baltasar Porcel

Una de les claus bàsiques del món narratiu porcel·lià són, evidentment, les històries, el desenllaç de les quals, tant quan és intuït pel lector, com quan el sobta per la seva contundència o el seu exotisme, és sempre atractiu. D'altra banda, ens són sempre presentades amb una completa mesura de descripcions. Porcel crea els ambients, el clímax adequat a cada història per tal que el lector s'immergeixi en la seva proposta fluctuant entre la realitat i la fantasia. En tot aquest procés té una funció destacada l'adjectivació. Seguint els grans mestres de la literatura contemporània

—Flaubert, Baroja i Pla, per posar només tres noms especialment valorats per l'autor mallorquí—, l'adjectiu que determina, situa, especifica, descriu, individualitza fins a crear una especial atracció o repulsió per allò que està tractant, és en mans de Porcel un delicat estilet que ens proporciona fragments literàriament antològics.

Llorenç Soldevila, Estudi introductori a *El misteri del alzinar* i altres contes

Sobre Pere Gimferrer

Pere Gimferrer comença la seva obra poètica de molt jove en castellà, sota la influència de Vicente Aleixandre i Octavio Paz, amb els llibres *Mensaje del tetrarca* (1963), *Arde el mar* (1966, Premio Nacional de Poesía), i *La muerte en Beverly Hills* (1968). Fou un dels membres més joves i destacats dels *novísimos*, grup batejat així per J.

M. Castellet (*Nueve novísimos poetas españoles*, 1970). Amb *Els miralls* (1970) enceta la seva producció poètica en català. Segueixen *Hora foscant* (1972) i *Foc cec* (1973). Amb *L'espai desert* (1977) obté la Lletra d'Or el 1978. L'any 1981 aplega els títols anteriors a *Mirall, espai, aparicions*, on inclou l'obra *Aparicions*, pel qual rep el Premi Ciutat de Barcelona, conjuntament amb el *Dietari*, 1979-1980 (Premi de Literatura Catalana de la Generalitat de Catalunya, d'assaig). *El Segon dietari* (1980-1982), recull d'articles de premsa, obté el Premi de la Crítica Serra d'Or el 1982. En aquests títols Gimferrer reflexiona sobre una gran diversitat de temes, des de la crítica del poder i la política fins a la poesia o el cinema. El 1983 publica la novel·la *Fortuny*, amb la qual guanya diversos premis: Ramon Llull, Joan Crexells, Premi de la Crítica de narrativa catalana i Premi Crítica Serra d'Or de prosa.

Després d'un llarg període de silenci poètic, publica *El vendaval*, (1988, premis Ciutat de Barcelona, Nacional de literatura i Crítica Serra d'Or), *La llum* (1990), *Mascarada* (1996) i *El diamant dins l'aigua* (2001). A banda de la poesia, publica en prosa *L'agent provocador* (1998) i posteriorment també volums de poesia i prosa en castellà. Reprèn la poesia en català amb el recull *El castell de la puresa* (2014) i *Marinejant* (2016).

És autor d'una important obra assagística: *La poesia de J. V. Foix* (1974), *Antoni Tàpies i l'esperit català* (1974), *Max Ernst o la dissolució de la identitat* (1977), *Miró, colpir sense nafar* (1978), *Radicalidades* (1978), *Lecturas de Octavio Paz* (1980), *Los raros* (1985), *Les arrels de Miró* (1993).

És membre de la Real Academia Española (des de 1985), Creu de Sant Jordi (1989) i membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (des de 2008), i col·labora com a crític en premsa, ràdio i televisió.

www.escriptors.cat/ [Text adaptat]

Antologia: El reportatge

La Grossa del 1700

Fa tres segles els catalans ja jugàvem a la loteria El primer sorteig de la loteria de Nadal es va celebrar el 1763

Sempre s'havia afirmat que la loteria havia arribat a l'Estat espanyol de la mà de Carles III el 1763, seguint l'experiència napolitana. Però recerques recents de l'historiador Albert Garcia Espuche han posat de manifest que, a les acaballes del segle xvii i a la primeria del segle xviii, a Barcelona ja s'organitzava «la Grossa» pel deliri dels seus habitants.

La loteria del 1700 va ser una iniciativa de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona per tal d'obtenir fons per als malalts pobres. Un full volant imprès per Tomàs Lorient i localitzat a l'Arxiu Històric de la Santa Creu explicava com es portaria a terme el sorteig i quins serien els premis. Atès que en aquest fullet no es parlava de la loteria com una cosa nova, cal deduir que no era la primera vegada que un sorteig d'aquesta tipologia se celebrava a la capital catalana.

El sorteig tenia 22.000 números, a un preu de 5,5 lliures el número. Per tant, es preveia recaptar unes 121.000 lliures, el 12 % de les quals aniria destinat a l'Hospital. El primer premi seria de 19.250 lliures, una quantitat equivalent al valor d'unes 25 cases barcelonines de preu mitjà! La venda de números, però, no es va poder completar, perquè l'any 1700 fou el de la mort de Carles II sense descendència i del preludi de la guerra de Successió.

Mans innocents i globus giratoris

El rigor del sorteig, que el monarca havia autoritzat, quedava assegurat pel procediment estipulat per fer-lo. Els organitzadors disposaven de dos «globus» giratoris, l'un amb els números i l'altre amb els premis, i tenien previst escollir dos nens a sort entre dotze. Iniciat el sorteig, el primer nen prendria un número del primer globus, i l'altre la quantitat que li corresponia, del segon, i així successivament. Després de cada extracció doble, els responsables de la loteria havien d'anunciar el número triat, el nom del comprador i el premi o la manca de premi.

La seriositat de la loteria es va fer també explícita en el magnífic i solemne Llibre dels rodolins, on s'apuntà curosament el nom del comprador de cada número i el destinatari que havia determinat per al possible premi. Els dos documents conservats, el full i el llibre, garants de transparència i de rigor, han esdevingut dos preciosos elements del nostre patrimoni cultural. [...]

Passió per les apostes

Cal subratllar també que una bona part dels qui van adquirir números no eren catalans, sinó naturals d'Espanya, Portugal, França o Itàlia! En aquest sentit, convé saber que l'imprès o full explicatiu que es conserva està redactat en francès, i és lògic pensar que se'n van publicar versions en alguna altra llengua.

L'existència precoç de la loteria a Barcelona no era un fet casual. A la capital catalana, com a la resta del país, hi havia un ambient cultural impregnat per l'atzar i per tot el que comportava, tant en el camp polític com en el lúdic i en altres. Les apostes havien esdevingut passió i eren indissociables

de diversos jocs populars, com el de la raqueta, el de l'argolla i els jocs de taula. Era tan gran aquest entusiasme, que a Barcelona es va inventar un predecessor de la ruleta, el joc de l'auca, que després va passar a països com Itàlia, Suïssa o França. A la Ciutat Comtal s'apostava en relació amb qualsevol esdeveniment que impliqués atzar, i es feien llistes amb les apostes i els apostadors. El bisbe, preocupat per la perdició d'ànimes que això comportava, intentava sempre requisar dites llistes, però, per evitar-ho, els organitzadors les guardaven en esglésies i altres llocs inviolables.

D'una altra banda, els consellers de la ciutat i altres càrrecs eren triats a sort, després d'haver introduït dins un sac els rodolins amb els noms dels qui podien ser escollits (insaculació). L'extracció feta a l'atzar per una mà innocent decidia quins serien, per un any, els responsables del govern de la ciutat. [...]

L'ús habitual de la sort per triar de manera neutral, quelcom profundament present a la mentalitat catalana del període, havia de tenir influència en la passió per les apostes i les tries atzaroses de rodolins en el joc de l'auca, o ruleta catalana 'avant la lettre', i en la precocitat de la loteria.

Albert Garcia Espuche, «La Grossa del 1700» a *Sàpiens*, núm. 150. Sàpiens publicacions.

www.sapiens.cat/

Antologia: El text argumentatiu

Sopars d'amics, la xarxa social de l'estiu

EL BON TEMPS ANUNCIA l'arribada dels sopars d'amics més saludables, els que compleixen el precepte de vida sana d'anar a dormir tres hores després d'haver menjat. La sobretaula sense pressa és el millor digestiu que hem inventat: ho tira tot avall.

Al sopar d'estiu a la fresca hi ha plats cuinats com a Instagram, compartim fotos dels nens com a Facebook, critiquem com a Twitter, i de tant en tant abandonem el mur comú i enviem missatges directes, parlant a algú a cau d'orella. Hi ha temes del moment, paraules clau i acabes creant *trending topics* inoblidables, que seran el més buscat al Google mental del proper sopar. Fem mencions etiquetant altres persones, diem "m'agrada" al que explica l'altre, i fem un retuit si els d'una banda de la taula no han entès què deia el de l'altra punta.

Menys dinars de feina i més sopars d'amics, sisplau. I dic d'amics entenent que no cal que tots ho siguin amb l'aperitiu. Un sopar és la millor manera de conèixer persones, d'introduir gent desconeguda, és enviar una petició d'amistat al primer plat amb garanties que serà acceptada durant les postres.

L'emoticona més usada és la del somriure, perquè el plat a taula i un bon vi negre disparen el bon humor i l'empatia, les ganes que ens vagi bé a tots. A la xarxa social del sopar d'amics hi ha més ironia que sarcasme, riem junts en lloc d'enfotre'ns els uns dels altres, perquè mirar-nos als ulls evita malentesos i l'afecte real substitueix la tensió virtual. Celebrem que som bèsties socials que fa segles que ens posem en rotllana per fer-nos companyia i encetar un bon xat. Com un grup de WhatsApp, perquè ens entenguem, però sense que el tema etern sigui com quedem, perquè ja hem quedat, ja hi som i brindem desitjant-nos salut.

Carles Capdevila, Ara, 5 juny 2016
www.ara.cat/firmes/carles_capdevila

Antologia: El text predictiu

Com seran les cases del futur?

L'envelliment de la població farà que els habitatges s'hagin de dissenyar amb flexibilitat, seguretat, tecnologia i... sentit comú

Ningú no pot preveure quines seran les tendències en interiorisme o decoració d'aquí 30 anys. Sí que sabem, però, que les cases hauran d'incorporar solucions per respondre als canvis demogràfics i socials que s'esperen. Francesc Santacana, coordinador general del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB), i Jordi Tudela, responsable de la línia sisena d'aquest pla -que s'ocupa de com fer una ciutat equilibrada socialment-, han explicat a l'ARA quins seran els set conceptes claus de la casa del futur.

Envans de posar i treure

La rigidesa en la distribució de l'espai passarà a la història i serà el torn de la modularitat. Els habitatges estaran preparats perquè se'n modifiqui l'interior en funció dels canvis vitals i amb el mínim cost possible. Això implicarà un disseny en què els envans es podran posar i treure amb relativa facilitat. "Ens calen vivendes que ens puguin acompanyar al llarg de la vida i que responguin a les necessitats de cada moment, i això amb estructures rígides no es pot aconseguir", indica Joan Tudela. Materials lleugers com el pladur o el paper -com a les cases japoneses- tindran tot el protagonisme per separar les estances. La modularitat, que va avançar Ricard Bofill en el seu edifici Walden 7 a inicis dels 70, esdevindrà un estàndard de la nova construcció i de la rehabilitació ben entrat el segle XXI. [...]

Espais de relació amb els veïns

La casa del futur haurà de trencar el sentit radical de la privacitat que de vegades porta a la reclusió. Santacana creu que "caldrà potenciar patis, terrats i inventar noves fórmules d'espais comuns perquè la gent es relacioni". Alguns electrodomèstics, com les rentadores, podran sortir de l'habitatge i ubicar-se en aquests espais. "Ara és difícil perquè, com passa amb els pisos, tenim un sentit de la propietat fort, però potser en les pròximes generacions no serà així", assenyala Tudela.

Amb l'aplicació de la llei de dependència, molta gent s'està més temps a casa i de vegades per qüestions de salut pot ser necessària la presència d'instruments per fer cures pal·liatives, que es podrien instal·lar en zones exteriors comunes. Els espais de relació també són possibles a les cases, amb la potenciació de fórmules ja explorades amb èxit, com la convivència entre gent gran i estudiants que necessiten allotjament. La modularitat de la vivenda hi pot ajudar. [...]

Albert Punsola, Ara, 4 agost 2011 [Text adaptat]
www.ara.cat/especials/

Antologia: El text instructiu

Una depuradora feta a casa

Pots construir a casa la teva pròpia «estació depuradora» d'aigua. Aquesta pràctica t'ajudarà a entendre com l'aigua sempre es renova.

Normalment recupera les seves propietats i torna novament a la natura on, com ja saps, es presenta sota diferents formes: núvols, pluja, rius, mar... per mitjà del cicle de l'aigua.

Tanmateix, perquè l'aigua contaminada recuperi les seves característiques naturals ha de ser tractada a estacions depuradores.

Per realitzar l'experiència, has d'embrutar primer l'aigua que depuraràs. Pots emprar llet, oli, sorra, etc. I remoure bé la mescla.

Fer la depuradora

Materials: sorra, carbó, cotó, lleixiu, ampolla de plàstic.

1. Retalla amb cura l'ampolla de plàstic per una zona propera al coll de l'ampolla.
2. Col·loca tres capes de materials al coll de l'ampolla, seguint l'ordre següent: cotó, carbó, sorra i, novament, una capa més de cotó.
3. Aboca a poc a poc l'aigua «contaminada» a la seva depuradora. El cotó, la sorra i el carbó actuen com a filtres successius que retenen els líquids i els materials que havien embrutat l'aigua.
4. Pots afegir-hi unes gotes de lleixiu. Tingues en compte que aquesta aigua no és per beure.

L'objecte de l'experiència és que vegis, de manera senzilla, què es fa en una estació depuradora, mitjançant complicats processos, per netejar l'aigua contaminada abans que arribi als rius i al mar.

La conservació del mar, Biblioteca Juvenil d'Ecologia. Ed. Parramón

Antologia: El text expositiu

La construcció de la torre Eiffel

El 28 de gener de 1887 es va posar la primera pedra de la torre Eiffel. París necessitava una obra emblemàtica per reforçar la seva 'grandeur'. Ara bé, els intel·lectuals consideraven que el projecte de Gustave Eiffel era d'una lletjor insuportable i els treballadors que haurien d'erigir-la es declararien en vaga. Malgrat els entrebancs, es va poder inaugurar amb èxit el 1889.

L'edifici més alt

Parlar d'alçàries d'edificacions avui en dia és un anar i venir de xifres, un no parar de reptes per tenir el cel més a la mà. Però hi va haver un temps en què només una dama ostentava aquest privilegi. Amb els seus tres-cents metres inicials, la torre Eiffel va ser reina i senyora des del 1889 fins al 1930, quan es va erigir l'edifici Chrysler a Nova York, el qual la sobrepassava en divuit metres. No ha estat, però, només per l'alçària que aquesta torre ha passat a la història. La seva bellesa —menystinguda al principi— i l'apassionant construcció la fan especial i la situen per damunt de les altres grans edificacions del món. [...]

Una Exposició Universal, la del 1878, pensada i convocada amb massa presses, va fer que deixés un mal gust de boca. Calia proposar un altre esdeveniment d'aquesta magnitud, però més ambiciós. Un aparador per demostrar al món que França era molt més que un país entestat a fer de la república el seu modus de dirigir-se. El centenari de la Revolució Francesa va ser l'excusa perfecta per fixar l'any d'una nova Exposició Universal: el 1889.

Mentre la paperassa i les idees es feien amos dels passadissos i departaments governamentals, als despatxos dels arquitectes més prestigiosos de París, les idees s'atropellaven. Tothom volia aportar idees espectaculars perquè despertessin l'interès dels organitzadors de l'Exposició. De fet, els artífexs de l'esdeveniment havien dit que volien alguna cosa així com una torre. En assabentar-se'n, Gustave Eiffel va encomanar als seus enginyers Maurice Koechlin i Émile Nouguier un projecte a to amb l'esdeveniment. I ells van proposar de construir un pilar de pont, amb una gran base i de tres-cents metres d'alçària. A Eiffel no li va agradar gens la idea. Va considerar que un pilar de pont gegantí no podia ser atractiu. Però encaboriat com devia estar en altres coses, va deixar que els seus deixebles anessin fent. Poc després, l'arquitecte va canviar de parer, i el 18 de setembre del 1884 registrava una patent d'invenció a nom dels dos enginyers i d'ell mateix.

...el dia en què es van presentar les bases concretes per entrar a concurs, més d'un es devia quedar atònit: «Els participants hauran d'estudiar la possibilitat d'elevat al Champ-de-Mars una torre de ferro amb base quadrada, de cent vint-i-cinc metres de costat a la base i tres-cents metres d'alçària». Era clar, doncs, per qui havia apostat la comissió de l'Exposició Universal. [...]

Vaga dels treballadors

Només una cosa va interferir en el bon funcionament de les obres: la vaga que van convocar els treballadors a mitjan setembre del 1888. Volien un augment del salari, i després de negociar a la baixa amb el mateix Eiffel, van tornar a la feina; tot i així, tres mesos després les mobilitzacions es van reiniciar per incompliment dels acords per part de l'arquitecte, que els amenaçava d'acomiarar qui no treballés. [...]

La inauguració va ser un èxit. I només el primer any d'explotació de la torre, l'empresa que Gustave Eiffel va crear per gestionar-la gairebé va aconseguir deixar la balança a zero. I això que la construcció havia costat 7.400.000 francs. Els detractors del projecte de ben segur que el dia de la inauguració anaven amb el cap baix per París per purgar l'equivocació. I és que la torre va passar de ser la màxima representació de la lletjor, a convertir-se en la més admirada, en la més imitada i en la més visitada de París. [...]

Lurdes Rego, amb l'assessorament d'Andreu Mayayo. *Sàpiens*, núm. 56